

В. Ключова, В. Терехова

м. Глухів

ДОЛІ ВИХОВАНЦІВ НЕПЛЮЄВСЬКОГО БРАТСТВА

У 2011 р. відзначатиметься 160-ліття з дня народження засновника Хрестовоздвиженського Трудового Братства, християнського гуманіста, мислителя, просвітителя, педагога, публіциста, громадського діяча М.М. Неплюєва.

Важко переоцінити значення спадщини М.М. Неплюєва і її вплив на духовність майбутніх поколінь. В освітньому і моральному відношенні засноване ним Братство досягло небачених результатів, і сьогодні вже третє та четверте покоління його вихованців складає культурну еліту в багатьох країнах.

Історія Братства М.М. Неплюєва постає в живих людських долях. Життєвий шлях колишніх братчиків свідчить про те, який урожай приніс цей самобутній досвід виховання і просвітництва селянських дітей. Братські школи, які продовжували працювати за системою їх наставника і в радянські часи (включно до листопада 1923р.), "підготували до життя" більше тисячі осіб. І сьогодні, знаючи про життєвий шлях багатьох із них, можна сказати, що паростки "істини й добра", закладені Неплюєвим у душі своїх вихованців, дали чудовий результат.

Із Неплюєвського Братства вийшло багато відомих людей, але були серед них і такі, що не відомі широкому загалу, але високі моральні принципи Віри, Любові й Труда пронесли через усе своє життя.

У 2010 р. виповнюється 130 років з дня народження вихованця Хрестовоздвиженського Трудового Братства й учителя братських шкіл Степана Ключова. Саме він є одним з героїв автобіографічної повісті П.К. Федоренка «Срібні нитки» про Неплюєвське Братство.

Степан Микитович Ключов народився 28 жовтня 1880 року в с. Івот у

селянській родині середнього достатку, що походила з козацького роду. Село знаходилося недалеко від с. Воздвиженське (нині Ямпільського р-ну Сумської обл., де ямпільським поміщиком, родовитим дворянином і відомим просвітителем М.М.Неплюєвим було створено Православне Хрестовоздвиженське Трудове Братство, що стало єдиним у своєму роді прикладом життя суспільства за євангелівськими заповідями, блюстителем і духовним наставником якого він залишався до кінця свого життя. Після закінчення місцевої школи 14-літнім хлопцем Степан вступає до сільськогосподарської школи в хуторі Воздвиженському, де був одним із кращих учнів. У 1902 р. він закінчує школу, в якій за відмінні успіхи у навчанні і зразкову поведінку був залишений на посаді вчителя, одержавши в подарунок премію – книгу М.М. Неплюєва "Воздвиженская школа – колыбель Трудового Братства" 1895 року видання. Серед підписів на книжці поряд з прізвищами Неплюєва, управителя школи Ф. Чвертка-Степановського та інших учителів був і підпис А.М. Ключєва, старшого брата Степана Микитовича, теж учителя цієї школи.

С.М. Ключєв викладає російську словесність у сільськогосподарських школах х. Воздвиженського. Він вступає в Братство, одружується з вихованкою і випускницею неплюєвської жіночої сільськогосподарської школи Євдокією Никанорівною Солдатовою, яка також закінчила школу з відзнакою і нагородою (книгою) і була залишена в ній учителем, де і працювала до народження дітей. У сім'ї Степана Микитовича і Євдокії Никанорівни народилося шестеро дітей: Павло, Віктор, Тетяна, Ганна, Наталія і Олександр.

Воздвиженці другого покоління пам'ятають своїх учителів, які, не маючи високих нагород, втілювали на практиці ідеї М.М. Неплюєва і залишили по собі добру пам'ять.

Цікавою і неповторною була доля Павла Ключєва, одного з синів Степана Микитовича. Життєвий і творчий шлях цієї неординарної особистості заслуговує на увагу.

Павло Ключев народився 1907 року в х. Воздвиженському. Освіту і виховання одержав у неплюєвських школах. Закінчивши початкову, навчається в сільськогосподарській, а після смерті батька (1923р.) 16-літнім юнаком з атестатом техника сільського господарства залишається в хуторі і працює в Братстві.

Ще у школі Павло почав писати вірші. У Воздвиженському на початку 20-х знали і любили Павла Ключева, який мав чудову здатність – відчувати й творити красу. Чим би він не займався, всюди вгадувалася тонка, чутлива натура. Церковні дзвони мелодійніше співали в його руках, на музичних вечорах в симфонічному оркестрі звучав знайомий "ключевський" контрабас. Він із захопленням грав у любительських спектаклях, чудово малював, співав українські пісні, писав гарні вірші, вперше покохав. Міг би розвинути свої здібності, знайти шлях у мистецтві. Та не судилося...

Настав нелегкий і тривожний час. Після революції на матеріальній базі Братства було організовано комуну ім. Жовтневої революції, добре налагоджене господарство поступово розорилося, перестали існувати заводи, зруйновані були місцеві пам'ятки, розграбована унікальна бібліотека, книги палили, церква була розібрана й до середини 1930-х років від неплюєвського Братства мало що залишилося.

Під тиском нової влади восени 1929 р. назавжди залишає рідний хутір і Павло Ключев. Дороги привели його на Урал. Як згадує Павло Степанович у листі від 28 січня 1979 р. до свого племінника Анатолія Ключева, завербувався він у Глухові разом з іншими 12-ма глухівчанами через біржу праці на три місяці на заготівлю лісу в лісництво Алапаєвського заводу, про що не мав ніякого уявлення. Після поневірянь у лісі знайомі роз'їхалися додому, а Павло за порадою доньки одного з виселених на Урал воздвиженців вступає до гірничо-металургійного технікуму, який щойно відкрився в Алапаєвську. Під час навчання до нього приїхала з Воздвиженська наречена Ольга Шут, яка закінчила Глухівський педтехнікум. В Алапаєвську вони одружилися і прожили все життя. Павло Степанович став інженером-металургом і

протягом 30 років працював начальником ливарних цехів Алапаєвського металургійного заводу. Він був майстром своєї справи. Було у нього кілька новаторських інженерних знахідок і винаходів в галузі чорної металургії, про що не раз сповіщали свердловські газети. Він нагороджений багатьма орденами і медалями.

Але важка і відповідальна робота не загасила в ньому любові до мистецтва, творчості. Він захоплюється літературою, збирає велику бібліотеку, колекціонує живопис і сам стає непоганим портретистом, професійно займається фотографією, цінує класичну музику. Багато часу віддає листуванню з колишніми братчиками, яких доля розкидала по всьому світу. Не згасала пам'ять про роки юності, проведені у Трудовому Братстві його засновника М.М. Неплюєва.

У 1949 році після 20-літньої розлуки П.С. Ключев відвідав рідні місця. Свої почуття він передав у вірші "Родному хутору".

Вже в поважному віці і тяжко хворий Павло Степанович складає правдиву історію своєї малої батьківщини.

Та не єдиною металургією і спогадами про рідний край живе П.С. Ключев. Малювати він почав ще на хуторі. Продовжив в Алапаєвську на заводі. Малюнки були виразні, чіткі, іноді гострі, але не образливі для товаришів. Цікавою є серія портретів акторів кіно, а також літературних героїв, зробив він і кілька копій картин відомих російських художників. Місцеві художники пам'ятають П. Ключєва, бо одночасно з ним відвідували художню студію Палацу культури металургів. Роботи П.С. Ключєва зберігаються в міському музеї образотворчого мистецтва і періодично виставляються для відвідувачів. Директор музею, відомий у місті художник Ф.В.Єршов відмічав, що автор робіт був талановитою людиною. Він і художник, і поет, і винахідник, але водночас усе це не дало йому можливості зупинитися на чомусь одному, і тому у його роботах, як і у віршах, відчувається певна недомовленість, поспіх.

Але про захоплення Павла Степановича Ключєва алапаєвці дізналися

вже тоді, коли він був прикутий тяжкою хворобою до ліжка. Далека родичка його покійної дружини, яка більше п'яти років доглядала його, частину архіву передала в музей історії Алапаєвського металургійного заводу. Окремі вірші були опубліковані в збірнику місцевих поетів "Цветы добра". З'явилися публікації про їх автора в газеті "Алапаевская искра" та в інших виданнях.

Про свого талановитого земляка почули і жителі Воздвиженського. У народному історико-меморіальному музеї "Трудове братство" М.М. Неплюєва П.С. Ключеву відведено куточок експозиції.

Помер П.С. Ключев 22 травня 1992 року.

Література:

1. *Авдасев В.Н.* Трудовое братство Н.Н. Неплюева. Его история и наследие. – Сумы, 2003.
2. *Авдасев В.* Ностальгические вечера Павла Ключева // *Голос часу.* – 1995. – №29.
3. *Новоселов Е.* Лунная соната Павла Ключева. –Алапаевск, 1997.